

COMENTARIILE METALINGVISTICE ALE VORBITORILOR DIN MARAMUREȘ

Conf. univ. dr. Ioan-Mircea FARCAȘ

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord Baia Mare
Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti”, București

Abstract: *Linguistic atlases contain a multitude of information of sociolinguistic nature, embodied into notes that constitute what the linguists have called “metalinguistic comments” or “reactions of the speaker subject”. There are to be taken into consideration some research directions are to be taken into consideration from sociolinguistics, such as the usage of the language, and especially certain attitudes regarding the language. Metalinguistic comments were extracted from the four volumes published from Atlasul Lingvistic al Maramureșului/ The Linguistic Atlas of Maramureș, and were classified according to the criteria of age, social status, level of education, sex, religion and nationality.*

Keywords: *Metalinguistics, Linguistics, Sociolinguistics, Language, Research Directions*

Scopul demersului pe care încercăm să-l abordăm este de a defini raporturile dintre limba română vorbită în Maramureșul istoric și societatea care o folosește. Atenția noastră vizează două aspecte: interacțiunea în grupurile mici și structura grupurilor mari; folosirea limbii și mai ales atitudinile față de limbă. Asupra acestui aspect din urmă ne vom opri în cercetarea de față.

Materialele supuse spre analiză au fost excerptate din cele patru volume publicate din Atlasul Lingvistic al Maramureșului (ALRR-Mar.). În aceste atlase, pe lângă răspunsul dat în mod obișnuit de către subiecții vorbitori, sunt consemnate o mulțime de comentarii sau reacții ale subiectului vorbitor (spontane¹) față de formele folosite chiar de propria persoană² sau de către alți vorbitori din aceeași comunitate lingvistică sau, dimpotrivă, din alte comunități. Aceste comentarii au fost denumite în sociolingvistică și *comentarii metalingvistice*, iar după Leonard Bloomfield *reacții secundare și terțiare*.

Analizând un corpus de comentarii constituit din răspunsurile notate în Atlasele lingvistice cu semnul + în dreptul acestora, propunem o clasificare a lor în: 1. Comentarii lingvistice și 2. Comentarii nonlingvistice.

¹ Rozalia Colciar (2019, p. 120) consideră: „comentariile *spontane* reprezintă comentarii accidentale, generate de dorința de exprimare proprie a subiectului. De altfel, s-a remarcat și în cursul anchetei dialectale bazate pe întrebări și răspunsuri tendința naturală a subiectului de a observa și de a compara faptele de limbă, ancheta însăși nefiind altceva decât un șir de fapte metalingvistice orientate în primul rând asupra codului utilizat”.

² Sextil Pușcariu apreciază că acest comentarii sunt spontane în viziunea subiectului vorbitor care remarcă fenomene aflate la „suprafața memoriei sale lingvistice” (Pușcariu, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, București, 1959, p. 283).

1. COMENTARIILE LINGVISTICE aduc informații legate de:a) **Sens:**

- baligă*: "Pata care iese pe fața unei femei gravide se numește *baligă*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 55, notă pct. 232);
- băiată* "copilă": "Acum încep să zăcă *băiată* și băieț" (ALRR-Mar., vol. I, h. 203, notă pct. 231);
- bitang* "pedestru": "Nu-i apt de lucru, un *bitang*, blegos, sărac din cauza lenei, beției și destrăbălării" (ALRR-Mar., vol. I, h. 142, notă pct. 225);
- boreasă* "soție": "I se spune unei femeie măritate" (ALRR-Mar., vol. I, h. notă pct. 227);
- broască* "biceps": "Mușchi la picioare, broască la mână" (ALRR-Mar., vol. I, h. 100, note pct. 223, 232);
- cocon* "băiețel": "Până la 12-13 ani" (ALRR-Mar., vol. I, h. 204, notă pct. 225);
- cocoană* "fetiță": "*Cocoană* i se spune până la 14 ani" (ALRR-Mar., vol. I, h. 201, notă pct. 230); "*cocoană* până la 3, 4 ani când e mnică" (notă pct. 238);
- cópt'ilă* "fată din flori": "Se zăce unei fete din flori" (ALRR-Mar., vol. I, h. 203, notă pct. 221);
- costiș*: "Să uită *costiș* când e mânios" – sensul: "cu coada ochiului" (ALRR-Mar., vol. I, h. 29, nota pct. 231);
- cucernic* "mândru": "Despre un om simpatic, plăcut, se zice că e *cucernic*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 207, notă pct. 230);
- doică*: "Este o fetișcană care îngrijește copilul, fără a-l alăpta" (ALRR-Mar., vol. I, h. 222, notă pct. 221); "Doica – îngrijitoarea copilului. Mama îl alăptează" (*ibidem*, notă pct. 228); "Doică se numește servitoarea copilului" (*ibidem*, notă pct. 234);
- faină* [V] "frumoasă" (ALRR-Mar., vol. I, h. 208, notă pct. 236);
- ferhong* [V] "perdea" (ALRR-Mar., vol. II, h. 268, note pct. 222, 225, 231, 233-235, 240); *ferhong* este de origine germană (<*Vorhang*) preluat prin intermediul maghiarei (*firhong*);
- fetișoară* "fetișcană, fată mare (adolescentă)": "Fetișoară i se zice până la 14-15 ani" (ALRR-Mar., vol. I, h. 202, notă pct. 225);
- flișturiță* "adolescentă": "Flișturiță are 14, 15 ani" (ALRR-Mar., vol. I, h. 202, notă pct. 239);
- horilcă* "rachiu" (ALRR-Mar., vol. I, h. 228, notă pct. 237);
- hornoi* "coș, horn" [V], *coș* [R] (ALRR-Mar., vol. II, h. 272, pct. 240);
- locu coconului/ curătură* "placentă": "Și la vite se numește tot *curătură*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 212, notă pct. 221); "La marhă i se zice *curătură*" (idem, notă pct. 224);
- pedestru*: "Care-i amu sărac afară din cale, năcăjât" (ALRR-Mar., vol. I, h. 142, notă pct. 224);
- prunc* "băiat": "Prunc, prunci înseamnă băiat" (ALRR-Mar., vol. I, h. 198, notă 231); "Prunc până la 16 ani, fecioraș până merge în armată" (ALRR-Mar., vol. I, h. 205, notă pct. 225);

pruncotan "băiețandru": "I se zâce după ce termină școala, fecioraş de la 15 ani în sus" (ALRR-Mar., vol. I, h. 205, notă pct. 229); "I se spune fecior de la 14-15 ani până când se însoară" (*idem*, notă pct. 235);
sălaş "sicriu": "Capacului de la sicriu i se zice *copârșău*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 242, notă pct. 237);
stur, stururi "punctele roșii care ies după bărbierit, din cauza briciului se numesc *stururi*; *stur*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 55, notă pct. 229);
șpuri "copil din flori": "E făcut de fată, pă fugă" [R] *cópt'il* (ALRR-Mar., vol. I, h. 199, pct. 237);
uou, uouri "cucui" (ALRR-Mar., vol. I, h.8, pct.227) ni se precizează în notă că: "Găina face *uauă*".
vraniță "poartă" (ALRR-Mar., vol. II, h. 259, notă pct. 238): "poarta e mare, înaltă și încrustată, vragnița e din scânduri puse orizontal și rărite";
zalfă: "guturai": "Îi răcit; are zalfă; îi trognos" (ALRR-Mar., vol. I, h. 59, note pct.: 230, 232); vezi și h. 154, notă pct. 234);

b) Variante fonetice:

d'ițâl [B] "vițel", *vițâl* [R] (ALRR-Mar., vol. II, h. 359, pct. 229), iar la pct. 227 *ițâl* [V], *vițâl* [R];
sină "fină": Informatorul susține că *sină*, sine se zice la Leordina nu în sat la ei" (ALRR-Mar., vol. I, h. 224, notă pct. 239);

c) Fenomene morfologice: înlocuirea infinitivului cu conjunctivului
a început a mă durea: "Se spune rar. Se spune: să mă doară/ să mă doae" (ALRR-Mar., vol. I, h. 119, notă pct. 222);

d) Varianta literară:

negel [*neğăl*] "neg": "După carte li se spune negi" (ALRR-Mar., vol. I, h. 99, notă pct. 225);
pleoapă: Informatorul precizează că forma *pleoapă* este literară (ALRR-Mar., vol. I, h. 40, notă pct. 233);

e) Omonime:

lumnină "pupilă": "Lumânarea de seu sau de ceară se numește tot *lumnină*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 39, notă pct. 224, 227);
ulcior "urcior (la ochi)": "*Ulcior* se numește și vasul în care se duce apă la câmp" (ALRR-Mar., vol. I, h. 45, notă pct. 236);

2. COMENTARIILE NONLINGVISTICE care precizează:

- răspândirea termenului în funcție de³:

³ Cf. Ioan Faiuc, *Comentarii ale informatorilor privind variația dialectală*, în „Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, XXX, p. 43 (Lucrările celui de-al III-lea Simpozion Național de Dialectologie, Iași, 5-6 octombrie 1984), Iași, Editura Academiei, 1985, p. 45.

- a) **spațiu** (*cumătru, copil, boreasă*), *a țâpuri, sină, coptii, brâncă, ardeleni, izăni, morăni*
ardelean: "De la Cavnic peste munte sunt **ardeleni**" (ALRR-Mar., vol. I, h.4, nota pct. 222)
boreasă "nevastă": "La Săpânța i se spune boreasă" (ALRR-Mar., vol. I, h. 174, pct. 224), "La Satu Mare zic muierea me la nevastă" (pct. 222);
borsăni: "Borsăni se numesc locuitorii din comuna Borșa" (ALRR-Mar., vol. I, h.4, nota pct.234)
brâncă "mână": informatorul știe că în Bihor se spune *brâncă* pentru mână (ALRR-Mar., vol. I, h. 118, nota pct. 233);
cocon "copil": "În Budești le zăc *copt'ii* la tăț, aici *cópill/ cópt'ii* înseamnă bastard" (ALRR-Mar., vol. I, h. 198, notă pct. 221);
cópill [cópt'il]: "La Budești la tăț pruncii le zăc *copt'ii*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 199, notă pct. 228); "În alte sate i se zăce furcoi" [V] *mărândău* [R] *cópt'il* (*idem*, pct. 234); "În Șieu să zăce *copt'ii*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 203, notă pct. 232); "Pă Iza-n sus să zăce *copilă*" (adolescentă) (ALRR-Mar., vol. I, h. 203, notă pct. 222).
cucon "flăcău": "Oșenii spun *cucon* flăcăului" (ALRR-Mar., vol. I, h. 204, notă pct. 227);
cumătru "naș": "*Cumătru* să zăce păste deal, la Mănăștiur, de la Cavnic în gios" (ALRR-Mar., vol. I, h. 219, notă pct. 222); "În Bucovina să zăce *cumătru*" (*ibidem*, pct. 237);
izăni: "*Izăni* se numesc locuitorii din satele situate de-a lungul râului Iza; *mărăni* cei de pe râul Mara" (ALRR-Mar., vol. I, h.4, nota pct. 231)
șândilă "șită": "Pă la Năsăud *șândilă*" (ALRR-Mar., vol. II, h. 278, notă pct. 239);
tăițai "tăiței": "Înt-alte părți se spune toșmagi sau laște" (ALRR-Mar., vol. II, h. 305, notă pct. 232);
temeteu / țântirim "cimitir": "Tântirim la biserică, temeteu în afara satului" (ALRR-Mar., vol. I, h. 243, notă pct. 223, 224, 231, 232, 233, 239);
(a) țâpuri "a chiui": "Țâpuresc – când chiuiie subțire, ca oșenii" (ALRR-Mar., vol. I, h. 230, notă pct. 227);

b) **medii sociale diferite:**

- copârșău* "sicriu": "*Sălaș* se spune pe domnește" (ALRR-Mar., vol. I, h. 242, notă pct. 230);
nănaș/ naș: "O samă zăc naș, da nănaș să vorbé mai mult" (ALRR-Mar., vol. I, h. 219, notă pct. 227);
jgotii "amigdale": "*Jgotii* se spune țărănește" (ALRR-Mar., vol. I, h. 95, notă pct.222). Termenul general este *mandulă* alături de [V] *bote*.
oloi puturos "petrol": "Fotoghin îi zice mai după domnie" (ALRR-Mar., vol. II, h. 330, notă pct. 222); notă pct. 232: "O samă-i zăc dohot", notă pct. 240: "Airlea zăc lompă";

temeteu "cimitir": "~ în afara satului, în t'emet'eu se îngroapă săracii, taxele sunt mici" (ALRR-Mar., vol. I, h. 243, notă pct. 226; vezi și pct.: 231, 232, 233);
țântirim "cimitir": "~ la biserică, acolo se îngroapă bogații" (ALRR-Mar., vol. I, h. 243, notă pct. 226; vezi și pct.: 231, 232, 233);

c) starea afectivă, emoțională:

Acestea pot exprima:

- **batjocura**: *cóptil, crac, ciună, diaree, pedestru, chilav, boesar, căcăitor, chior, pocâș, ot'orbușă*
căcăitor "peltic": "Cu acest termen îl ocărăști" (ALRR-Mar., vol. I, h. 63, notă pct. 238); alte răspunsuri sunt: *șopel'eu, șepel'it, mutal'au, holobâcă*.
chilav [t'ilav]: "*T'ilav* e termen de ocară, frumos se spune *fără o mână*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 126, notă pct. 238);
crac "schilod": Pe acela îl batjocoresc *crac*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 170, pct. 221);
diaree: "Prostește să zăce că sare dint-iel" (ALRR-Mar., vol. I, h. 157, notă pct. 227);
pedestru: "este comedieș de om" (ALRR-Mar., vol. I, h. 142, notă pct. 221);
 - sau **compasiunea**: *uorb*: "*Chior* [t'or] îl ocărește, *uorb* îl jăluiește" (ALRR-Mar., vol. I, h. 36, nota pct. 231);
mândzăr "copil din flori": "Dacă unui copil din flori îi spui *mandzăr* nu se supără, *cóptil* e termen de batjocură" (ALRR-Mar., vol. I, h. 199, notă pct. 238);
pedestru "neputincios": "Om slăbânoc, neputincios, ca și cum l-ai căi (compătimi)" (ALRR-Mar., vol. I, h. 142, notă pct. 230);

d) trăsături fizice:

- albeneț* "om frumos, alb la față" (ALRR-Mar., vol. I, h. 14, notă pct. 239); în nota de la pct. 240 "*albeneț* i se spune celui care se pomădează și e foarte blond";
boesar "spân": "Gândești că-i *boreasă* (femeie), nu-i crește barbă" (ALRR-Mar., vol. I, h. 89, notă pct. 227);
cărunt: "Când nu-i tomna albu zăcem *cărunt*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 19, notă pct. 228).
călic "slab": "Vitei slabe i se spune *hit'euână*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 68, notă pct. 225);
ciună "femeie urâtă": "Ce *ciună* de *boreasă*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 163, notă pct. 227);
măi cuscre "cuscre!": "Măi cuscre se zice rar, când sunt beți" (ALRR-Mar., vol. I, h. 234, notă pct. 226);
încruciașt "sașiu": (ALRR-Mar., vol. I, h. 34, nota pct. 237) *chior* [t'or] i se spune celui care ține un ochi închis.
mut "nebun": "Mut se zice despre un om care nu-i bun nici la minte" (ALRR-Mar., vol. I, h. 77, notă pct. 231);
ochiorbúșă [ot'orbușă] "sașie": "Am o mândră *ot'orbușă*,
 Suflă-n foc și vede-n ușă."
pititioc "mic": "*Pititioc*, *pititei* se zice despre copiii mici; termen normal *pititel*, *pititéi*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 77, notă pct. 240);

pócâș "chior": "*Pócâș* este termen de ocară" (ALRR-Mar., vol. I, h. 36, notă pct. 232);

slut: "Se spune celui care nu are putere" (ALRR-Mar., vol. I, h. 126, notă pct. 234);
 în pct. 226, *slut* – cel fără o mână, *ciung* – cel fără un picior, iar în pct. 221, *ciunt* – celui care nu are nici o mână;

slută: "Cea care nu se poate mișca deloc" (ALRR-Mar., vol. I, h. 127, notă pct. 234);
 Pe h. 16 din ALRR-Mar., vol. I, pentru noțiunea [*păr*] *creț* ni se precizează la note: pct. 221: *sândilit* "drept"; pct 231: *zburgoiet* "vâlvoi"; pct 240 *stă bursucat*;

Pentru "păr alb", pe h. 20 din ALRR-Mar., vol. I, pct. 225, 230: "alb ca oaia pe cap".

e) **trăsături morale:**

strungăreață (la dinți): "Acela spune multe minciuni" (ALRR-Mar., vol. I, h. 80, notă 235);

(*hăi*) *tată* "socrule!" (vocativ): "Celor care-s mai de omenie li se zice *hăi tată*" – răspunsul obișnuit fiind *hăi socrú* (ALRR-Mar., vol. I, h. 232, notă pct. 221);

(*hăi*) *unché* [*unt'e*] "socrule": "*hăi unt'e să zâce* mai mult alături de *hăi socru*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 232, notă pct. 234);

f) **vârstă: cocon** (spun bătrânii).

Vâjule, câtilin, babă

câtilin: "Mă duc *chitilin* [B] (bătrânii), [T] (tinerii): mă duc încet" (ALRR-Mar., vol. I, h. 139, pct. 228);

beteag [V] (vechi) "bolnav" (ALRR-Mar., vol. I, h. 143, pct. 226, 235, 236, 239);

corhaz [V], *șpitari* [R] (ALRR-Mar., vol. I, h. 145, pct. 223, 239, 240);

mătușă "babă": "Babă îi zâce un vâj (bătrân)" (ALRR-Mar., vol. I, h. 185, notă 235);

vâj "bărbat (bătrân)": "Măi bărbate! Măi vâjule – c-amu-s bătrân!" (ALRR-Mar., vol. I, h. 188, notă pct. 237);

g) **etni: țigani zic muiere; vero! Rușii**

alaș "schelă": (ALRR-Mar., vol. II, h. 249, notă pct. 228): informatorul pretinde că "schelă îi zic ungerii" – fără să știe că tocmai termenul uzual în zonă, *alaș*, este unguresc. Termenul *alaș* este general în Maramureș, iar în pct. 229 ni se spune că *st'elă* e recent fiind notat cu [R]. În această variantă de pronunție asistăm la o adaptare la pronunția locală unde *k'* se confundă cu *t'*, de exemplu: *t'ei* = "chei" și "tei" sau *păre'te* = "pereche" și "perete";

muiere "nevastă": "Țigani zic muiere" (ALRR-Mar., vol. I, h. 175, notă pct. 229);

sogor "cumnat": "*Șogor* e după limba maghiară" (ALRR-Mar., vol. I, h. 231, notă pct. 225);

temeteu "cimitir": "Cimitirul evreilor"; "În prezent e cimitirul evreilor și al pocăiților" (ALRR-Mar., vol. I, h. 243, notă pct. 223, 235, 236);

vero! "vere!" vocativ: "Vero numai rușî zâc" (ALRR-Mar., vol. I, h. 189, nota pct. 236);

h) **vechi/ nou:**

Pe h.6, ALRR-Mar., vol. I, pentru termenul *creieri* sunt atestate două tipuri de răspunsuri notate vechi [V] și nou [R]: [V] *clei*; [R] *cleier* (pct. 236, 226).
bățuri [V], *kibrit'e* [R] "chibrituri" (ALRR-Mar., vol. II, h. 295, pct. 225);
borbir [V], *frizer* [R]: (ALRR-Mar., vol. I, h. 88, pct. 230);
ciotornă [V] "jgheab", *burlan* [R]: (ALRR-Mar., vol. II, h. 271, pct. 240), iar în pct. 240 situația se prezintă invers, termenul de origine maghiară *ciotornă* este recent înlocuindu-l pe cel vechi *jgheab* [jd'ab];
ciripuri [V] "țigle" (ALRR-Mar., vol. II, h. 275, pct. 234), *țigle* [R] – cu ț pronunțat dur, după el, i > î;
hetică [V], [R] *tuberculoză*: (ALRR-Mar., vol. I, h. 105, pct. 228, 239);
jebchendeu "batistă": "Termenul vechi nu se mai folosește *jebchendău* [V], termen recent [R] *batistă* (ALRR-Mar., vol. I, h. 60, pct. 230, 232, 233).
jib "tare" adv.: "Jâb este folosit rar" (ALRR-Mar., vol. I, h. 64, notă pct. 234. Vezi și pct. 224, 226, 228: *tare* [R], *jâb* [V].)
lontru/ lontruri [B] (<înlontru "înăuntru") "curte", ocoale [T] (ALRR-Mar., vol. II, h. 257, pct.232).
măltăruiesc [V], *tencuiesc* [R] (ALRR-Mar., vol. II, h. 253, pct. 231);
moșini [V], *k'ibrite* [R] "chibrituri" (ALRR-Mar., vol. II, h. 295, pct. 228);
mur [V], *fundament* [R] "temelie" (ALRR-Mar., vol. II, h. 247, pct. 227);
pecie [V], *hondrin* "carne" (ALRR-Mar., vol. I, h. 101, pct. 222, 223, 225, 230, 232, 237, 240);
poplon [V], *plapumă* [R]: (ALRR-Mar., vol. II, h. 323, pct. 234);
rânză [V], *stomac* [R]: (ALRR-Mar., vol. I, h. 113, pct. 226, 236, 238, 239);
sechereș [V] "cărăuș" (ALRR-Mar., vol. II, h. 348, pct. 239), iar la pct. 234 termenul vechi [V] este *fiacăr*;
sirci, pl. *sircă* [V] "chibrituri" (ALRR-Mar., vol. II, h. 295, pct. 240);
șălitre [B] "chibrituri": (ALRR-Mar., vol. II, h. 295, pct. 232);
trare (<intrare), *trări* [V], *ocol* [R] (ALRR-Mar., vol. II, h. 257, notă pct. 234);

i) **diferențiere pe sex:**

cruci "șale": "Borésâle (femeile) zâc șale [bărbații cruci]". (ALRR-Mar., vol. I, h. 115, pct. 227);

j) **frecvența:**

babă "soacră!" (vocativ): "cei mai mulți spun babă; o samă spun soacră" (ALRR-Mar., vol. I, h. 233, notă pct. 227);
cloșcă "pe vine": "O samă zâc: ni că stă *cloșcă*" (ALRR-Mar., vol. I, h. 140, notă pct. 227);

k) **hipercorectitudine**

t'ibrituri <chibrituri" – falsă analiză <*pibrit*. Considerăm că la această formă s-a ajuns prin analogia *piftea* <chiftea, ca o evitare a pronunției populare a

alofonei k' corespondente lui $p + i, e$, de exemplu *picioar* > *k'ičioar* în subdialectul moldovean.

1) etimologie populară

comparativă < *cumpără* "cooperativă = magazin sătesc": "[plapuma] se vinde la comparativă" (ALRR-Mar., vol. II, h. 323, notă pct. 238);

În concluzie, observăm că atlasele lingvistice conțin o multitudine de informații de natură sociolingvistică, regăsite în note care se constituie în ceea ce lingviștii au numit *comentarii metalingvistice* sau *reacții ale subiectului vorbitor*. Aceste atitudini/ considerații ale vorbitorilor față de limbă constituie teme de interes și de cercetare pentru sociolingviști. Toate aceste variații ale limbajului demonstrează că limba este un organism viu și că multitudinea de reprezentări sociolingvistice prezentate mai sus relevă dinamica limbii române utilizate în Maramureșul istoric.

Bibliografie

- ALRR-Mar.– *Atlasul lingvistic român pe regiuni – Maramureș*, vol.I-IV, Ed.Academiei, București, vol.I-III, 1969-1973; vol.IV, 1997 autori: Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan: vol.I, București, 1969 (h.1-243); vol.II, București, 1971 (h.244-537); vol.III, București, 1973 (h.538-870); vol.IV, 1997 (h.871-1138).
- BOYER, Henri, *Introduction à la sociolinguistique*, Dunod, Paris, 2001.
- COLCIAR, Rozalia, *Comentarii metalingvistice în textul dialectal*, în vol. *Din dragoste de dascăl și de voroavă. Omagiu doamnei profesor Elena Dragoș, la aniversare*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 2019, p. 119-126.
- FAICIUC, Ioan, *Comentarii ale informatorilor privind variația dialectală. Note pe baza NALR–Banat*, în „Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, XXX, p. 43 (Lucrările celui de-al III-lea Simpozion Național de Dialectologie, Iași, 5-6 octombrie 1984), Iași, Editura Academiei, 1985, p. 43-51.
- PUȘCARIU, Sextil, *Limba română*, vol. II. *Rostirea*, București, 1959.